ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Miluše Doškové a soudců Mgr. Evy Šonkové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: **M. I.,** zastoupený JUDr. Antonínem Janákem, advokátem se sídlem nám. T. G. Masaryka 142, Příbram, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení,** se sídlem Křížová 25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 18. 4. 2016, č. j. X, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 13. 9. 2017, č. j. 48 Ad 5/2016 – 45,

takto:

I. Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 13. 9. 2017, č. j. 48 Ad 5/2016 – 45, **se zrušuje.**

II. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 18. 4. 2016, č. j. X, **se zrušuje** a věc **se vrací** žalované k dalšímu řízení.

III. Žalovaná **je povinna** zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení ve výši 3146 Kč **do 30 dnů** od právní moci tohoto rozsudku k rukám jeho zástupce JUDr. Antonína Janáka, advokáta.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Žalobce, narozený dne 7. 4. 1948, je starobním důchodcem, který převážnou část svého ekonomicky aktivního života pracoval jako horník, z toho okolo deseti let v uranových dolech u Příbrami. V záhlaví označeným rozhodnutím žalovaná zamítla námitky žalobce proti jejímu rozhodnutí ze dne 14. 12. 2015, č. j. X (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“), jímž zamítla žádost žalobce o zvýšení starobního důchodu pro nesplnění podmínek dle § 56 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém

pojištění, v rozhodném znění, z důvodu, že započet dodatečně doložených dob pojištění se neprojevil ve výši důchodu. Starobní důchod žalobce upravený dle § 76a zákona o důchodovém pojištění je stále vyšší.

[2] Žalobu podanou proti napadenému rozhodnutí Krajský soud v Praze v záhlaví uvedeným rozsudkem (dále jen „krajský soud“ a „napadený rozsudek“) zamítl. Krajský soud nepřisvědčil námitce, že pro výpočet výše starobního důchodu měla být zohledněna náhradní doba pojištění poživatele invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Žalobci jako bývalému horníku v hlubinném uranovém dole vznikl nárok na starobní důchod dle § 74a odst. 2 zákona o důchodovém pojištění dne 7. 4. 2003. Po tomto dni není možné dobu pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně zohlednit. Podle krajského soudu je třeba rozlišovat mezi vznikem nároku na starobní důchod a nárokem na výplatu důchodu. Nárok na důchod vzniká dnem splnění zákonných podmínek (§ 54 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění), zatímco nárok na výplatu důchodu vzniká až na základě podání žádosti o přiznání nebo vyplácení důchodu (§ 54 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění). Podle § 33 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění nelze zahrnout náhradní doby pojištění (tedy i dobu, kdy žalobci náležel invalidní důchod třetího stupně) do doby pojištění získané po vzniku nároku na starobní důchod. Podle § 34 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění se výše procentní výměry starobního důchodu zvyšuje pojištěnci, jen pokud po vzniku nároku na starobní důchod vykonával výdělečnou činnost a nepobíral přitom invalidní důchod. Pojištěnec splňující kritéria dle § 74a odst. 2 zákona o důchodovém pojištění nemá na výběr, zda využije sníženého důchodového věku, neboť nárok na starobní důchod vzniká ze zákona. Ve vztahu k uvedené námitce krajský soud dále konstatoval, že ačkoli žalovaná v napadeném rozhodnutí výslovně nereagovala na obecnou námitku žalobce, že ve věci „*chybí dopočet do 65 let*“, napadené rozhodnutí pro tuto vadu nezrušil. Námitka byla blíže upřesněna teprve v žalobě, žalovaná se k ní řádně vyjádřila. Z napadeného rozhodnutí je navíc patrné, že se výší starobního důchodu žalobce i zjištěnou dobou pojištění komplexně zabývala, přičemž požadavek žalobce na zvýšení důchodu neshledala důvodným. Implicitně tak nepřisvědčila námitce o nutnosti započtení náhradních dob pojištění.

[3] K námitkám ohledně nesprávně započtených dob pojištění za dobu zaměstnání v podniku Cukrovar Žatec, s. p., a v restauraci Saigon krajský soud uvedl, že i kdyby akceptoval žalobcova tvrzení a předložené doklady a procentní výměra důchodu by se tím zvýšila, celková výše důchodu by stejně byla nižší, než starobní důchod přiznaný žalobci na základě úpravy podle § 76a zákona o důchodovém pojištění. Zrušení napadeného rozhodnutí za účelem započtení namítaných dob by tedy bylo pouze formálním aktem a na výši žalobcova důchodu by vliv nemělo. Ohledně chybějící odpracované doby od 1. 7. 1962 do 12. 1. 1964 krajský soud konstatoval, že žalovaná učinila veškerá rozumná opatření k dodatečnému zjištění doby pojištění žalobce v letech 1962 – 1964. Tvrzení žalobce, že v dané době hrozil nezaměstnaným trest odnětí svobody či umístění do výchovného ústavu, nemůže být dostatečné k prokázání konkrétního počtu odpracovaných dní pro započtení doby pojištění. Krajský soud na závěr konstatoval, že předmětem soudního přezkumu je napadené rozhodnutí vydané v samostatném řízení, které s řízením o invalidním důchodu žalobce proběhlém v roce 1983 nesouvisí. Žalovaná nepochybila, pokud v nyní vedeném řízení při výpočtu starobního důchodu žalobce

vycházela z údajů zachycených v osobním listě důchodového zabezpečení, a nikoli z rozhodnutí Úřadu důchodového zabezpečení o přiznání částečného invalidního důchodu.

II. Obsah kasační stížnosti a vyjádření žalované

[4] Proti napadenému rozsudku podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížnost, kterou opírá o důvody dle § 103 odst. 1 písm. a) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“). Krajský soud dle stěžovatele nesprávně aplikoval § 74 a § 34 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Stěžovatel rovněž namítá nepřezkoumatelnost osobního listu důchodového pojištění ve vztahu k součtu dob pojištění do žádosti o starobní důchod, tj. od 1. 7. 1962 do 6. 4. 2013. Sníženou věkovou hranici u tzv. hornických důchodů nelze považovat za zákonný důchodový věk. V opačném případě by si ani poživatelé invalidních důchodů prvního a druhého stupně nemohli zvýšit starobní důchod o obvyklých 1,5 % výpočtového základu za 90 dní od 55 let, ale pouze o 0,4 % za 365 dní. Snížený důchodový věk není výhodný pro každého horníka. Na rozdíl od poživatelů invalidního důchodu prvního a druhého stupně se poživatelům invalidního důchodu třetího stupně procentní výměra započte do nároku obecného starobního důchodu pouze ve výši 1,5 % za každý celý rok. Stěžovatel nežádal o dopočet invalidního důchodu podle § 34 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, nýbrž podle § 34 odst. 1 téhož zákona. Stěžovatel dále odkazuje na informace k tzv. hornickým důchodům uvedeným na internetových stránkách žalované, poukazuje na neodůvodněné rozdíly mezi invalidním důchodem prvního, druhého a třetího stupně a zdůrazňuje, že kdyby s třetím stupněm invalidity pracoval, poškozoval by si tím zdraví. Žalovaná provedla porovnání výše důchodu podle § 74a zákona o důchodovém pojištění, neprovedla však porovnání obecného důchodového věku, na což stěžovatel upozorňoval již v podaných námitkách proti prvostupňovému rozhodnutí. Disproporce se projevila ve chvíli, kdy stěžovatel požádal o přiznání starobního důchodu.

[5] Stěžovatel dále namítá, že žalovaná se nijak nevyjádřila k námitce, že podle § 12 odst. 1 písm. a) zákona č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, v rozhodném znění, a podle § 11 odst. 2 písm. a) vyhlášky federálního ministerstva práce a sociálních věcí č. 128/1975 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, v rozhodném znění, vzniká nárok na starobní důchod již v 55 letech, přesto bylo žalobci výše zmiňovaným rozhodnutím Úřadu důchodového zabezpečení vypočteno 42 let a 95 % doby zaměstnání, bez přihlédnutí k době zaměstnání do 18 a od 60 let. Žádný zákon nemůže snížit dobu zaměstnání již jednou započtenou. Není chybou stěžovatele, že žalovaná vede správní spisy nesprávně. Výše procentní výměry starobního důchodu se stanoví dle § 32 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Podle § 5 zákona o důchodovém pojištění jsou pojištění účastni mimo jiné poživatelé invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně [§ 39 odst. 2 písm. c) zákona o důchodovém pojištění] z českého pojištění, a to do dosažení věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod podle § 32 téhož zákona. Podle § 12 odst. 1 citovaného zákona se tato doba pojištění považuje za náhradní dobu pojištění. Na invaliditu třetího stupně nelze proto až do 62 let a 2 měsíců aplikovat § 34 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Podle zákona č. 43/2010 Sb. se náhradní doba pojištění za plný invalidní důchod snižuje zpětně od 1. 1. 1996 na 80 %, nikoliv však již od roku 1983. Náhradní doba pojištění měla být stěžovateli započtena do 31. 12. 1995 ve výši 100 % a teprve od 1. 1. 1996 ve výši 80 %.

[6] Žalovaná ve svém vyjádření ke kasační stížnosti předně odkazuje na § 74 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s § 21 odst. 1 písm. a) zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, v rozhodném znění. Žalobci byl od 1. 2. 1983 do 6. 4. 2013 vyplácen invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně (do 31. 12. 2009 plný invalidní důchod). Dne 11. 2. 2013 stěžovatel uplatnil žádost o starobní důchod, který žádal přiznat od 7. 4. 2013. Celková doba pojištění stěžovatele do dne přiznání starobního důchodu činí dle evidence žalované 34 let a 251 dnů, z toho 11 let v preferované I. AA pracovní kategorii. Stěžovatel tedy naplnil kogentní podmínky pro přiznání starobního důchodu v 55 letech věku, tj. ode dne 7. 4. 2003. Podle § 34 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění činí procentní výměra za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na důchod 1,5 % výpočtového základu měsíčně. Do doby pojištění se pro účely předchozí věty započítávají náhradní doby pojištění pouze v rozsahu 80 % (přehled vyloučených dob taxativně vymezuje § 16 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění). Stěžovatel byl od roku 1983 poživatelem invalidního důchodu, po snížení doby pobírání invalidního důchodu na 80 % činí doba jeho pojištění pro výpočet výše starobního důchodu 30 let a 298 dnů pojištění. Podle § 33 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění se do doby pojištění získané do 18 let věku a po vzniku nároku na starobní důchod nezahrnují náhradní doby pojištění. Stěžovateli proto nelze po vzniku nároku na starobní důchod (tedy od 7. 4. 2003, kdy dosáhl 55 let věku) dobu pobírání invalidního důchodu započítat jako dobu pojištění v rozsahu 1,5 % za každý rok, ale pouze jako dobu vyloučenou. Žalovaná dále ve svém vyjádření rekapituluje průběh správního řízení.

III. Posouzení kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem

[7] Nejvyšší správní soud nejprve zkoumal formální náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že stěžovatel je osobou oprávněnou k jejímu podání, neboť byl účastníkem řízení, z něhož napadený rozsudek vzešel [§ 102 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“)]. Kasační stížnost byla podána včas (§ 106 odst. 2 s. ř. s.) a stěžovatel je zastoupen advokátem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.).

[8] Důvodnost kasační stížnosti vážil Nejvyšší správní soud v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal přitom, zda napadený rozsudek netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[9] Ze správního spisu vyplývá, že stěžovateli byl od 1. 2. 1983 rozhodnutím Úřadu důchodového zabezpečení v Praze ze dne 2. 8. 1983 přiznán částečný invalidní důchod ve výši 1485 Kč měsíčně a výchovné na čtyři děti. Toto rozhodnutí pak bylo zrušeno usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 23. 5. 1984, č. j. 15 C 323/83 – 20. Krajský soud dospěl k závěru, že stěžovatel byl od 1. 2. 1983 plně invalidní, neboť z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu byl schopen vykonávat pouze zaměstnání zcela nepřiměřené jeho dřívějším schopnostem a společenskému významu dosavadního zaměstnání. Stěžovatel byl z důvodu zhoršení zraku od 1. 11. 1982 zaměstnavatelem (Uranové doly Příbram) převeden na pozici šatnáře. Vyrovnání mzdy pobíral od 8. 11. 1982 do 25. 2. 1983. Rozhodnutím Úřadu důchodového zabezpečení v Praze ze dne 9. 7. 1984 byl stěžovateli přiznán plný invalidní důchod ve výši 2910 Kč měsíčně a k tomu výchovné na čtyři děti.

[10] Dne 11. 2. 2013 podal stěžovatel žádost o přiznání starobního důchodu, a to od 7. 4. 2013. Žalovaná rozhodnutím ze dne 5. 4. 2013 rozhodla tak, že stěžovateli dle § 61a zákona o důchodovém pojištění náleží od 7. 4. 2013 namísto invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně starobní důchod ve výši důchodu invalidního, tedy 14 935 Kč měsíčně. Dne 19. 4. 2013 stěžovatel podal žádost o odstranění tvrdosti zákona a dne 24. 4. 2013 žalovaná stěžovateli přiznala starobní důchod ve výši 15 341 Kč měsíčně (procentní výměra 13 011 Kč a základní výměra 2330 Kč, přičemž procentní výměra byla zvýšena dle § 76a zákona o důchodovém pojištění). Dne 2. 9. 2015 pak stěžovatel požádal žalovanou o přepočet starobního důchodu s ohledem na výkon vojenské služby od 3. 1. 1968 do 31. 7. 1969 doložený propouštěcím listem a dobu zaměstnání u národního podniku Výstavba Ostravsko – Karvinských dolů od 6. 8. 1969 do 31. 10. 1970, kterou dokládal zápočtovým listem. Žalovaná prvostupňovým rozhodnutím dodatečně doložené doby stěžovateli započetla, žádost o zvýšení starobního důchodu nicméně zamítla, neboť zápočet neměl vliv na výši přiznaného starobního důchodu a pro stěžovatele je nadále výhodnější procentní míra stanovená dle § 76a zákona o důchodovém pojištění. Proti prvostupňovému rozhodnutí podal stěžovatel dne 20. 1. 2016 námitky, v nichž žádal o zvýšení starobního důchodu. Poukázal na to, že mu nebyly započítány doby 1. 7. 1962 - 12. 1. 1964, 18. 5. 1967 - 13. 9. 1967 a 14. 9. 1967 - 31. 12. 1967, které dokládal usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 5. 4. 1984, č. j. 15 C 323/83 - 20. Dále uvedl, že mu chybí dopočet do 65 let. Žalovaná napadeným rozhodnutím námitky stěžovatele zamítla a své prvostupňové rozhodnutí potvrdila. Dalším šetřením se žalované podařilo prokázat dobu pojištění od 18. 5. 1967 do 13. 9. 1967, kdy byl stěžovatel zaměstnán ve Vítkovických železárnách Klementa Gottwalda, n. p. Ostrava – Vítkovice. Zaměstnání v období od 1. 7. 1962 do 12. 1. 1964 a od 14. 9. 1967 do 31. 12. 1967 se prokázat nepodařilo. Dodatečným započtením doby pojištění 119 dnů se nezměnila výše celkové doby pojištění, výše procentní výměry důchodu je stále 11 932 Kč měsíčně, což spolu se základní výměrou činí 14 262 Kč. Přiznaný starobní důchod upravený dle § 76a zákona o důchodovém pojištění ve výši 15 341 Kč měsíčně je tak stále vyšší.

[11] Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval souběhem nároků na starobní a invalidní důchod. Krajskému soudu je předně třeba přisvědčit, že je nezbytné rozlišovat mezi okamžikem vzniku nároku na důchod dle § 54 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění a okamžikem vzniku nároku na výplatu důchodu dle § 54 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Zatímco nárok na důchod vzniká dnem splnění zákonem stanovených podmínek, okamžik nároku na výplatu důchodu závisí na vůli žadatele, je-li žádost o přiznání či vyplacení důchodu podaná po splnění zákonných podmínek pro vznik nároku na důchod (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 12. 2016, č. j. 2 Ads 157/2016 – 45, dostupný tak jako ostatní zde uvedená rozhodnutí Nejvyššího správního soudu na www.nssoud.cz).

[12] Podle § 58 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, „[j]*sou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu více důchodů téhož druhu nebo na výplatu starobního nebo invalidního důchodu, vyplácí se jen jeden důchod, a to vyšší; to však neplatí, jde-li o nárok na sirotčí důchody podle § 52 odst. 2, nestanoví-li se jinak v odstavci 2. Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu starobního, plného invalidního nebo částečného invalidního důchodu ve stejné výši, vyplácí se důchod, který si pojištěnec zvolil. Dnem úpravy výplat*

důchodů pro souběh zanikají nároky na důchody, které se nevyplácejí; to však neplatí, dojde-li v důsledku změny stupně invalidity ke snížení výše invalidního důchodu a nová výše invalidního důchodu je nižší než starobní důchod, který se podle věty první nevyplácí, anebo zanikne-li nárok na důchod, který se podle věty první vyplácí."

[13] Ustanovení § 58 zákona o důchodovém pojištění stanoví, že jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu více důchodů téhož druhu nebo na výplatu starobního a invalidního důchodu, přičemž nárok na výplatu důchodu záleží (po splnění zákonných podmínek pro vznik nároku na důchod) na podání žádosti o důchod, vyplácí se jen jeden důchod, a to důchod vyšší. Dnem úpravy výplat důchodů pro souběh zanikají nároky na důchody, které se nevyplácejí. Podá-li tudíž poživatel invalidního důchodu žádost o starobní důchod, je správní orgán povinen posoudit, který důchod je vyšší a pro žadatele výhodnější. Je-li pro žadatele výhodnější dál pobírat důchod invalidní, žádost o starobní důchod zamítne. Jedná se o ustanovení ochranné, jehož účelem je zajištění právní jistoty pojištěnce, že mu bude při vzniku nároku na výplatu více důchodů vyplácen důchod vyšší, a to bez ohledu na to, k přiznání jakého z těchto důchodů žádost pojištěnce směřovala (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 5. 2014, č. j. 3 Ads 57/2013 – 15).

[14] Novelizací zákona o důchodovém pojištění provedenou čl. I bod 75 zákona č. 306/2008 Sb. byl zaveden věkový limit 65 let pro přiznání a pobírání invalidního důchodu. Podle § 61a zákona o důchodovém pojištění „[n]*árok na invalidní důchod zaniká dnem, kterým jeho poživatel dosáhl věku 65 let nebo důchodového věku, je-li důchodový věk vyšší než 65 let; tímto dnem vzniká tomuto poživateli nárok na starobní důchod*" (odst. 1). „*Starobní důchod, na který vznikl nárok podle odstavce 1, náleží ve výši, v jaké náležel dosavadní invalidní důchod*" (odst. 2). „*Nárok na starobní důchod podle odstavce 1 nevylučuje nárok na starobní důchod podle § 29 odst. 1, 2 nebo 3*" (odst. 3). „*Pro účely souběhu nároků na výplatu důchodů podle § 59 odst. 1 se na starobní důchod, na který vznikl nárok podle odstavce 1, hledí jako na dosavadní invalidní důchod*" (odst. 4).

[15] Podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu vzniká dnem zániku nároku na invalidní důchod dle § 61a odst. 1 zákona o důchodovém pojištění nárok na transformovaný starobní důchod, a to bez ohledu na to, zda jsou podmínky pro přiznání starobního důchodu splněny. Nejedná se o řádný starobní důchod, který je pojištěnci přiznán na základě § 29 zákona o důchodovém pojištění. To ostatně vyplývá i z § 61a odst. 4 zákona, který uvádí, že pro účely souběhu nároků na výplatu důchodů podle § 59 odst. 1 se na starobní důchod, na který vznikl nárok podle odstavce 1, hledí jako na dosavadní invalidní důchod. Ustanovení § 61a odst. 3 zákona o důchodovém pojištění pak umožňuje přiznání řádného starobního důchodu za situace, kdy poživatel transformovaného starobního důchodu naplňuje podmínky § 29 odst. 1, 2 nebo 3 tohoto zákona. Nicméně v případě, že řádný starobní důchod již jednou zanikl dle § 58 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, nelze na stanovení výše transformovaného starobního důchodu aplikovat ustanovení týkající se zvýšení procentní míry důchodu (již zmiňovaný rozsudek č. j. 3 Ads 57/2013 – 15).

[16] Vzhledem k tomu, že stěžovateli vznikl nárok na vyplacení důchodu ke dni, kdy dosáhl 65 let věku (v žádosti podané dne 11. 2. 2013 žádal o přiznání důchodu ke dni 7. 4. 2013), přiznala mu žalovaná rozhodnutím ze dne 5. 4. 2013 transformovaný starobní

důchod dle § 61a odst. 1 zákona o důchodovém pojištění. Na základě stěžovatelova podání ze dne 11. 4. 2013, ve kterém upozornil, že byl dříve zaměstnán jako horník v uranových hlubinných dolech, mu žalovaná přiznala v souladu s § 61a odst. 3 zákona o důchodovém pojištění rozhodnutím ze dne 24. 4. 2013 řádný starobní důchod, neboť byl z důvodu valorizace procentní výměry dle § 76a zákona o důchodovém pojištění pro stěžovatele výhodnější.

[17] Podle § 76a zákona o důchodovém pojištění „[p]*rocentní výměra starobního důchodu, který je přiznáván po 30. červnu 2006 pojištěncům, jejichž důchodový věk byl stanoven podle § 74a odst. 1 nebo § 76 odst. 1, a pojištěncům, kteří vykonávali před 1. lednem 1993 aspoň po dobu 15 let zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech (popřípadě 10 let, jde-li o takové zaměstnání v uranových dolech), které bylo podle předpisů účinných před tímto dnem zařazeno mezi zaměstnání I. pracovní kategorie zakládající nárok na starobní důchod při dosažení věku aspoň 55 let, se zvyšuje ode dne přiznání tohoto důchodu podle předpisů o zvýšení důchodů, které nabyly účinnosti v období od 1. ledna 1996 do dne, který předchází dni, od něhož se přiznává tento důchod. Zvýšení podle věty první však spolu s procentní výměrou důchodu nesmí přesáhnout nejvyšší výměru, která se stanoví tak, že nejvyšší částka výše důchodu podle § 4 odst. 1 věty druhé zákona č. 76/1995 Sb., o zvýšení vyplácených důchodů a důchodů přiznávaných v roce 1995, se zvýší podle předpisů o zvýšení důchodů, které nabyly účinnosti v období od 1. ledna 1996 do dne, který předchází dni, od něhož se přiznává starobní důchod. Zvýšení podle věty první a druhé se stanoví tak, jako kdyby starobní důchod byl přiznán ke dni 31. prosince 1995*.“

[18] Ustanovení § 76a zákona o důchodovém pojištění provádějí podzákonné předpisy o zvýšení důchodů, které pro jednotlivé roky uvádějí procentní zvýšení důchodů a datum účinnosti zvýšení. Při výpočtu procentní výměry dle § 76a *in fine* zákona o důchodovém pojištění je třeba nejprve řádně stanovit procentní výměru starobního důchodu konkrétního žadatele, kterou je pak nutné valorizovat dle všech podzákonných předpisů, které nabyly účinnosti od 1. 1. 1996 do dne, který předchází dni, od něhož se přiznává důchod (srov. obdobně k aplikaci § 76 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 30. 6. 2006, který je předchůdcem citovaného ustanovení, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 8. 2003, č. j. 2 Ads 37/2003 – 36). Věta druhá § 76a zákona o důchodovém pojištění nicméně stanoví nejvyšší možnou procentní výměru, ke které lze valorizací dojít. Jedná se o pojistku mající původ v předchůdci posuzovaného ustanovení, § 76 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, ve znění do 30. 6. 2006, která zajišťuje, aby nedocházelo k diferenciacím vyvolávajícím požadavek na další vyrovnání důchodů (srov. VOŘÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, § 76a, právní informační systém beck-online).

[19] Žalovaná omezila procentní výměru vypočtenou podle § 76a zákona o důchodovém pojištění částkou 13 011 Kč, k níž dospěla valorizací částky 5100 Kč (nejvyšší částka výše důchodu podle § 4 odst. 1 věty druhé zákona č. 76/1995 Sb., o zvýšení vyplácených důchodů a důchodů přiznaných v roce 1995). Možnost zvýšení procentní výměry dle § 76a zákona o důchodovém pojištění nicméně nevylučuje, aby byla výše starobního důchodu stanovena dle obecných předpisů, lze-li takto dosáhnout částky vyšší. Stěžovatel se v řízení před správními soudy domáhá přezkumu stanovení výše starobního důchodu dle obecných předpisů, neboť má za to, že je pro něj výhodnější.

[20] Výše starobního důchodu se skládá ze dvou složek: základní výměry a procentní výměry (§ 4 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění). Zatímco základní výměra je prakticky jednotná a stanovená na základě právních předpisů, výše procentní výměry odvisí od výše výpočtového základu a procentní sazby. V posuzovaném případě není spor o výši výpočtového základu, nýbrž o výši procentní sazby důchodu. Stěžovatel konkrétně namítá, že mu mělo být započítáno jako náhradní doba pojištění období od 7. 4. 2003 do 7. 4. 2013, po které pobíral invalidní důchod třetího stupně.

[21] Podle § 33 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění „[v]*ýše procentní výměry starobního důchodu se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu podle doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod a podle doby pojištění získané po vzniku nároku na tento důchod. Do doby pojištění získané do 18 let věku a po vzniku nároku na starobní důchod se nezahrnují náhradní doby pojištění. Výše procentní výměry starobního důchodu činí nejméně 770 Kč měsíčně.*“

[22] Podle § 34 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění „[v]*ýše procentní výměry starobního důchodu, na který vznikl nárok podle § 29 odst. 1 až 3, činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu měsíčně. Do doby pojištění se pro účely předchozí věty započítávají náhradní doby pojištění pouze v rozsahu 80 %, s výjimkou náhradních dob pojištění za dobu účasti na pojištění osob uvedených v § 5 odst. 2 písm. c), d) a e) a obdobných dob podle předpisů platných před 1. lednem 1996; počet dnů náhradních dob pojištění stanovený podle části věty před středníkem se přitom zaokrouhluje na celé dny směrem nahoru.*“ V následujících odstavcích citovaného ustanovení pak zákon stanoví různé modality zvyšování procentní výměry v případě výkonu výdělečné činnosti po vzniku nároku na starobní důchod.

[23] Řádné stanovení okamžiku vzniku nároku na starobní důchod je proto zcela zásadní nejen pro rozhodnutí, zda žadateli starobní důchod náleží, nýbrž též pro určení jeho výše. Obecný důchodový věk je upraven v § 32 zákona o důchodovém pojištění a u mužů narozených v roce 1948 činí dle odstavce 2 citovaného ustanovení ve spojení s přílohou k zákonu o důchodovém pojištění 62 let a 2 měsíce. Snížený důchodový věk je pak upraven v § 74, § 74a, § 76 a § 94 zákona o důchodovém pojištění, přičemž u stěžovatele jako bývalého horníka přicházejí v úvahu ustanovení § 74, § 74a, § 76 zákona. Podle § 74 zákona o důchodovém pojištění zůstávají do 31. 12. 2018 zachovány nároky na snížení věkové hranice pro vznik nároku na starobní důchod dle § 21 odst. 1 zákona o sociálním zabezpečení po odpracování stanovené doby zaměstnání v I. pracovní kategorii nebo v I. (II.) kategorii funkcí. Řazení zaměstnání dle pracovních kategorií je vymezeno v § 14 odst. 2 zákona o sociálním zabezpečení. Ustanovení § 74a stanoví odchylky pro pojištěnce zaměstnané v uranovém průmyslu. Do zákona o důchodovém pojištění bylo vloženo stejně jako § 76a zákona novelou č. 264/2006 Sb., jeho podstatu je však třeba hledat již v novele č. 188/2001 Sb. Podmínky mimořádného poskytování starobních důchodů občanům, kteří vykonávali zaměstnání v hornictví, stanoví též § 76 zákona o důchodovém pojištění v návaznosti na nařízení vlády č. 557/1990 Sb., přičemž stanovené podmínky se s účinností od 1. 2. 2006 vztahují i na pojištěnce, kteří dosáhli 50 let do 31. 12. 2010, pokud splňují ostatní podmínky stanovené v tomto předpisu.

[24] V posuzovaném případě žalovaná ani v jednom svém rozhodnutí nestanovila den vzniku nároku na starobní důchod ani neuvedla, podle kterého zákonného ustanovení se vznik stěžovatelova nároku na starobní důchod řídí (ze spisu se lze dohadovat, že žalovaná patrně má za tento den 7. 4. 2003, tento závěr však není nikde odůvodněn). V rozhodnutí ze dne 24. 4. 2013 pouze odkázala na § 29 zákona o důchodovém pojištění a bez bližšího odůvodnění uvedla, že stěžovatel získal ke dni vzniku nároku na důchod (který však v rozhodnutí neuvedla) 30 let pojištění. V osobním listu důchodového pojištění je pak uvedeno, že celková doba pojištění do 6. 4. 2013 činí 34 let a 251 dnů, po snížení na 80 % činí doba pojištění 30 let a 298 dnů. V rozhodnutí není nikde uvedeno, z jakého důvodu není do celkové doby pojištění započítáno období od 7. 4. 2003 do 7. 4. 2013, které je v osobním listu důchodového pojištění označeno jako oba vyloučená, termín používaný ve vztahu k výpočtovému základu, ani odkázáno na zákonné ustanovení, podle kterého se náhradní doby pojištění krátí na 80 %. V prvostupňovém rozhodnutí je pak uvedeno, že podle rozhodnutí ze dne 24. 4. 2013 bylo stěžovateli započteno celkem 34 let a 251 dnů pojištění. Po započítání dodatečně doložených dob pojištění činí dle prvostupňového rozhodnutí celková doba pojištění 37 let a 184 dnů, přičemž dále v odůvodnění je ve vztahu k procentní výměře odkazováno na 33 let pojištění. V napadeném rozhodnutí není uveden ani den vzniku nároku na starobní důchod, ani objasněno, jak je konkrétně složena ona doba 33 let pojištění, zejména s ohledem na dobu pobírání invalidního důchodu třetího stupně, která je dobou náhradní do dosažení věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod podle § 32 zákona o důchodovém pojištění [§ 5 odst. 1 písm. t) ve spojení s § 12 zákona o důchodovém pojištění]. Absence odůvodnění je o to problematičtější, že stěžovatel v námitkách podaných proti prvostupňovému rozhodnutí výslovně uvádí, že mu chybí „dopočet“ do 65 let, resp. 62 let a 2 měsíců.

[25] Ke zvýšení procentní výměry dle § 76a zákona o důchodovém pojištění je v rozhodnutí ze dne 24. 4. 2013 bez bližšího odůvodnění odkázáno na zákonné ustanovení. Rozhodnutí obsahuje toliko popis výše valorizačních částek procentní výměry. V provostupňovém rozhodnutí je pak naprosto zmatečně uvedeno, že „*starobní důchod byl přiznán dle zák. č. 264/2006 Sb.*“. Nejvyšší správní soud připomíná, že zákon č. 264/2006 Sb. je pouze novelou, jíž byl do zákona o důchodovém pojištění vložen § 76a zákona o důchodovém pojištění, přičemž dané ustanovení pouze stanoví zvláštní podmínky pro zvýšení procentní výměry úzce vymezenému okruhu starobních důchodů, ale nezakládá nárok na přiznání starobního důchodu. V napadeném rozhodnutí žalovaná opět mylně odkazuje na § 76a zákona č. 246/2006 Sb. (jedná se zřejmě o odkaz na novelu č. 264/2006 Sb., neboť zákon č. 246/2006 Sb. upravuje problematiku neziskových zdravotnických zařízení) a stručně odůvodňuje, že procentní výměra byla upravena, neboť stěžovatel získal „*potřebnou dobu zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm v uranových dolech*“. V napadeném rozhodnutí není nicméně nijak vysvětleno, zda se dané ustanovení aplikuje proto, že stěžovateli byl stanoven důchodový věk dle § 74a odst. 1 zákona o důchodovém pojištění nebo dle § 76 odst. 1 téhož zákona, nebo z důvodu, že před 1. 1. 1993 vykonával aspoň po dobu 15 let zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech (popřípadě 10 let, jde-li o takové zaměstnání v uranových dolech), které bylo podle předpisů účinných před tímto dnem zařazeno mezi zaměstnání I. pracovní kategorie zakládající nárok na starobní důchod při dosažení věku alespoň 55 let (srov. § 76a věta první zákona o důchodovém pojištění).

[26] Teprve ve vyjádření k žalobě žalovaná uvedla, že stěžovatel splnil nárok na starobní důchod dne 7. 4. 2003 dosažením věku 55 let a že dobu od vzniku nároku na starobní důchod do data přiznání důchodu považuje za dobu vyloučenou. Následně bez jakékoli aplikace na posuzovaný případ rozsáhle cituje § 61a, § 29 odst. 1 písm. a), § 32 odst. 1, § 74 odst. 1 a 2, § 76, § 76a a § 34 zákona o důchodovém pojištění a přechodná ustanovení zákona č. 364/2006 Sb. Krajský soud v rekapitulaci vyjádření žalované uvádí, že stěžovatel dne 7. 4. 2003 dosažením věku 55 let splnil podmínky pro nárok na starobní důchod dle § 74a odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Při ústním jednání konaném dne 13. 9. 2017 žalovaná uvedla, že stěžovateli vznikl nárok na snížený důchodový věk dle § 74 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s § 21 odst. 1 písm. a) zákona o sociálním zabezpečení.

[27] S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud konstatuje, že ani jedno rozhodnutí žalované vydané v nyní posuzovaném řízení nesplňuje nároky § 68 správního řádu, které vyžaduje, aby správní orgán uvedl příslušná ustanovení předpisu, která aplikuje, a vyložil je s ohledem na konkrétní posuzovaný případ. Předně je třeba upozornit, že osobní list důchodového pojištění, ačkoli je součástí rozhodnutí, nemůže nahrazovat odůvodnění, které pojištěnci vysvětlí, jak během výpočtu žalovaná postupovala (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 11. 2011, č. j. 6 Ads 112/2011 - 55). Podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu zejména po zavedení námitkového řízení ve věcech důchodového pojištění není žádného důvodu neklást na rozhodnutí žalované stejné požadavky na jasnost, srozumitelnost a úplnost odůvodnění správního rozhodnutí jako v ostatních správních věcech (srov. rozsudek ze dne 7. 9. 2011, č. j. 6 Ads 99/2011 – 43). Výpočet starobního důchodu obsahuje řadu prvků, které je žalovaná povinna potřebným způsobem vyložit. Není úlohou soudů, aby výpočet žalované rekonstruovaly a dovozovaly, zda postupovala ve výsledku správně, či zda se dopustila chyby. Úlohou soudu je přezkoumat postup při shromažďování skutkových zjištění a jejich podřazení pod příslušná ustanovení právní normy (již zmiňovaný rozsudek č. j. 6 Ads 112/2011 – 55). Nedostatek odůvodnění nelze zhojit vyjádřením k žalobě (rozsudky ze dne 19. 12. 2008, č. j. 8 Afs 66/2008 – 71, ze dne 28. 1. 2009, č. j. 1 As 110/2008 – 99, či ze dne 25. 2. 2016, č. j. 2 As 324/2015 - 16), případně tím, co krajský soud z vyjádření dovozuje. Požadavek na srozumitelné a transparentní odůvodnění výpočtu starobního důchodu považuje Nejvyšší správní soud za nezbytnou součást soudní ochrany ústavně zaručeného práva na přiměřené zabezpečení ve stáří, nikoli za zbytečný formalismus, jak v napadeném rozsudku konstatoval krajský soud. Jasné odůvodnění rozhodnutí obsahující dostatečně podrobný a srozumitelný popis mechanismu výpočtu důchodu představuje předpoklad pro to, aby jeho adresát mohl sám uvážit, zda mají jeho výhrady potenciál zajistit mu příznivější posouzení, a buď mu umožní formulovat přesněji žalobní body, anebo mohou vést až k úvaze, že přenést spor před správní soud je zbytečné.

[28] Ze všech výše uvedených důvodů je napadené rozhodnutí nepřezkoumatelné. Přezkoumal-li krajský soud rozhodnutí, které pro absenci odůvodnění nebylo přezkoumání vůbec způsobilé, zatížil tím vadou nepřezkoumatelnosti i své rozhodnutí [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.].

[29] Závěrem Nejvyšší správní soud konstatuje, že zákonodárce zvolil v případě snížení důchodového věku osob, které byly po určitou dobu zaměstnány v hlubinných, případně v hlubinných uranových, dolech, z historických i ekonomických důvodů velmi složitou

konstrukci, přičemž jednotlivá zákonná ustanovení zakládají různé režimy přiznání starobního důchodu. Vzhledem k těmto rozdílům nelze bez řádné identifikace zákonného ustanovení, o něž se přiznání starobního důchodu opírá, a odůvodnění jeho aplikace vypořádat hlavní stěžovatelovu námitku týkající se okamžiku vzniku nároku na starobní důchod a započítání náhradní doby pojištění mezi roky 2003 a 2013 do celkové doby pojištění.

[30] Námitku, že žalovaná nesprávně stěžovateli započítala náhradní dobu od roku 1983 pouze ve výši 80 %, a nikoli 100 %, stěžovatel neuplatnil ve lhůtě pro podání žaloby dle § 72 odst. 1 s. ř. s., krajský soud se jí tudíž s ohledem na § 71 odst. 2 s. ř. s. nemohl zabývat. Vzhledem k tomu, že stěžovatel námitku řádně neuplatnil v řízení před krajským soudem, ač tak učinit mohl, je tato stížní námitka nepřípustná (§ 104 odst. 4 s. ř. s.). Nicméně vzhledem k závěru Nejvyššího správního soudu o nepřezkoumatelnosti napadeného rozhodnutí bude žalovaná v navazujícím řízení povinna odůvodnit všechny kroky při výpočtu starobního důchodu, tedy i krácení náhradní doby pro účely výpočtu procentní sazby.

IV. Závěr a náklady řízení

[31] Z výše uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a proto napadený rozsudek zrušil (§ 110 odst. 1 věta první s. ř. s.). Za použití § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. současně zrušil i napadené rozhodnutí a věc vrátil žalované k dalšímu řízení (§ 78 odst. 3 a 4 s. ř. s.). Zruší-li Nejvyšší správní soud i rozhodnutí správního orgánu a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je tento správní orgán vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí [§ 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. ve spojení s § 78 odst. 5 s. ř. s.]. V navazujícím řízení bude žalovaná předně povinna přezkoumatelným způsobem stanovit a odůvodnit den vzniku nároku stěžovatele na starobní důchod. Dále pak přezkoumatelným způsobem odůvodní jednotlivé kroky při výpočtu starobního důchodu včetně odkazu na příslušná zákonná ustanovení a jejich aplikace na posuzovaný případ. Ve svém odůvodnění žalovaná vypořádá všechny námitky proti prvostupňovému rozhodnutí, včetně žádosti o započet náhradních dob pojištění získaných do 65 let, resp. 62 let a dvou měsíců věku.

[32] Nejvyšší správní soud je posledním soudem, který o věci rozhodl, a proto musí určit náhradu nákladů celého soudního řízení. Vzhledem k tomu, že se stěžovatel žalobou domáhal zrušení napadeného rozhodnutí, je nutno považovat ho za úspěšného účastníka. Podle § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. má úspěšný účastník právo na náhradu důvodně vynaložených nákladů proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Stěžovatel byl zastoupen advokátem pouze v řízení o kasační stížnosti, a proto mu přísluší náhrada odměny za dva úkony právní služby, a to převzetí a přípravu zastoupení na základě smlouvy o poskytování právních služeb [§ 11 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů] a podání kasační stížnosti [§ 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu]. Odměna za jeden úkon činí podle § 7 ve spojení s § 9 odst. 2 advokátního tarifu 1000 Kč. Podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu je třeba k odměně za každý úkon přičíst 300 Kč na úhradu hotových výdajů. Protože zástupce stěžovatele je plátcem daně z přidané hodnoty, zvyšuje se jeho odměna o částku 546 Kč, kterou je

povinen odvést z odměny za zastupování podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Celkovou částku náhrady nákladů řízení ve výši 3146 Kč je žalovaná povinna zaplatit stěžovateli v přiměřené lhůtě 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám jeho zástupce.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 8. února 2018

JUDr. Miluše Došková
předsedkyně senátu